

**UOT.82.0; 82.09****«KİTABI-DƏDƏ QORQUD» VƏ ÇAĞDAŞ AZƏRBAYCAN ŞEİRİ**

**Y.N.İSMAYILOVA**  
**Bakı Dövlət Universiteti**  
**yegane-n@mail.ru**

*Müasir Azərbaycan şeiri öz poetik strukturu etibarilə «Kitabi-Dədə Qorqud» şeirinin poetikası ilə bağlıdır. Bu bağlılıq iki üsulla gerçəkləşmişdir: 1. Şairləri «Dədə Qorqud» eposunun şeir strukturu - heca vəznə ilə sərbəst vəznin qovuşması vəcdə gətirmişdir. Bu yolla eposun şeir «texnikası», onun ayrı-ayrı ünsürləri, bədii nitq-deyim fiqurları, məcazi işarələr və s. müasir şeirə gəlmişdir. 2. Müasir Azərbaycan şeiri öz poetik ruhu - bədii yaddaşı etibarilə «Kitabi-Dədə Qorqud» şeirinə bağlıdır. «Dədə Qorqud» şeiri müasir Azərbaycan şeirinin diünəni - tarixidir. Onlar vahid poetik düşüncənin ayrı-ayrı mərhələləridir. Bu cəhətdən müasir şeirin bütün poetik texnologiyası öz kökləri etibarilə «Dədə Qorqud» şeirinə bağlanır.*

**Açar sözlər:** «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanları, poeziya, çağdaş

Azərbaycan poeziyasında «Dədə Qorqud» motivləri rəngarəng məzmun və formada inikas olunmuşdur. Eposda ulu Tanrıdan dilək diləmək üçün ona əl qaldırır, alqış-dua edirlər. Dilsuzun «Beşik nəğməsi» şeirində bu motivin müasir mənəviyyatımıza ünvanlanmış canlı bədii ifadəsini görürük:

Dədəm Qorqud            Bir ad versin  
Qoç Koroğlu            Qırat versin...  
Körpəm lay-lay,        Öfkəm lay-lay.

Bu şeir milli yaddaşın dərinliklərindən axıb gələn milli enerji selinin ifadəsidir. Bu sel öz başlanğıcını tarixin dərinliklərindən, ən qədim və ən ulu qatlarından götürür. Onun adı «Qorqud nəhridir». O, bizim milli yaddaşımızda axaraq, bizi də öz qoynuna alıb gələcəyə aparır. Bu baxımdan, A.Vəfalının «Nəfəsim gəldikcə» şeiri milli yaddaşa bağlıdır. Bu yaddaşın əsas yükü isə «Dədə Qorqud»un çiyinləri üzərindədir:

...Banuçiçək üçün dərman tapıbdır  
Mənim Qorqud adlı dədəm, a dağlar (2, 31-32)

Eyni motivlə - milli yaddaşa bağlılıq şair M.Ələkbərlinin «Hanı bu xalqın yaddaşı?!» adlı şeirinin də əsas xüsusiyyətidir. Milli yaddaş - Qorqud yaddaşı deməkdir. Bu halda həmin şeirdə Dədə Qorqud obrazının olması zəruridir. Çünki milli yaddaşı Dədə Qorqudsuz düşünmək, yaxud təsəvvür

etmək mümkün deyildir. Doğrudan da, şeirdə milli yaddaş Dədə Qorqudla və onun yaddaş funksiyası - boy boylamaqla bağlıdır:

...Dədəm Qorqud boy-boylayır:

Hanı bu xalqın yaddaşı? (3, 9-11)

Müasir Azərbaycan poeziyasının tanınmış simalarından olan şair A.Cəmilin yaradıcılığında da «Dədə Qorqud» motivləri geniş yer tutmaqla tarix, vətən, yaddaş kimi milli fenomenləri də öz içinə alır. Sənətkar üçün «Kitabi-Dədə Qorqud» boyları tarixin və zamanın, keçmişin, bugünün və gələcəyin biri-birinə qovuşduğu sehrli və müqəddəs məkandır.

A.Cəmil «Sözümün canı var» kitabında yazır:

...Bu günümü tay tutmuşam keçmişə -

«Dədə Qorqud» boylarına gəlmişəm (4, 60).

Şair A.Cəmilin «ardınca» Vaqif Məmmədov da «Dədə Qorqud boylarında» adlı şeirində boyların iç dünyasına «boylanaraq», öz təəssüratlarını belə bədiiləşdirir:

...Bütövcə bir Vətən durur

Dədə Qorqud boylarında» (4, 59-60)

Şeir çox dərin məna yükünə malikdir. Əslində, bu şeirin poetik kompozisiyasında «Dədə Qorqud» boylarında nələr var?» ritorik sualı gizlənmişdir. Bu sual zahiri planda yoxdur. Lakin şeirdə onun cavabları var. Cavablar sualın varlığını oxucunun düşüncəsində bərpa edir. Bu halda vətən oğlu üçün nələr var Qorqud Dədənin boylarında:

- «Dədə Qorqud» boylarında vətən övladının döyüş ruhu götürməsi üçün «od-alov»;

- Çağlayan, coşan ruhunu sakitləşdirmək üçün «sərinlik»;

- Tarixin həyat dərslərini öyrənmək, müdriklik əxz etmək üçün «dəryalar tək dərinlik»,

- Doğmalığı almaq, dərdlərinə məlhəm qoymaq üçün «layla kimi şirinlik» var.

V.Məmmədovun poetik məramına görə, Dədə Qorqud boylarının bütün gücü, qüdrəti onun yurda, tarixə, zamana bağlılığındadır. Zaman içində olub zamanın fəvqünə, məkan içində olub məkanın fəvqünə, tarix içində olub tarixin fəvqünə qalxa bildiyi üçün şair vətənlə Dədə Qorqudun boyları arasında bərabərlik işarəsi qoyur: Vətən Dədə Qorqud boylarından, Dədə Qorqud boyları isə vətəndən başlanır.

Tədqiqatçı G.Əliyeva göstərir ki, «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarındakı yüksək bədii sənətkarlıq, onun estetik xüsusiyyətləri daha çox şair və yazıçı-larımıza ilham vermiş, onlar öz ulu əcdadlarının yaratdıqları bu abidədən zaman-zaman ilhamlanaraq böyük milli qürur hissi ilə onun təsiri altında yazıb-yaratmışlar. «70-ci illərin sonunda Dədə Qorquda müraciət hələ üstüörtülü xarakter daşıyırsa, 80-ci illərin sonunda artıq bu çağırış daha da cəsarətlənir, inadçılışır» (4, 58, 59).

Səməd Qaraçöp «Yalincıq» adlı şeirində Beyrəyə üz tutaraq onu belə qınayır:

«Bir yaz Oğuz çöllərində  
Qaratikanlar sıx bitdi, qaraağaclar seyrək,  
Yaxamı niyə qoydun yadlar əlində,  
Yalincığı niyə öldürmədin, Beyrək?!» (5, 57).

Görkəmli qorqudşünas alim, Dədə Qorqudla bağlı apardığı dəyərli araşdırmaları ilə Azərbaycan qorqudşünaslarının da yaradıcılığına ciddi təsir etmiş V.N.Basilov Qorqudun epik qaynaqlarda ilkin şaman, şaman və nəğməkarların hamisi, simli alət qopuzun ixtiraçısı kimi təqdim olunduğunu göstərərək qeyd etmişdir ki, bu obraz islamın qəbuluna qədər ölümsüz təsəvvür olunan tanrı hesab olunmuş, islamın bərqərar olması ilə onun ölümü haqqında ayrıca bir mif yaranmışdır (6, 5). Qorqud obrazının köklərinə gəlincə tədqiqatçı göstərir ki, bu obraz mifdəki mərasim başçısı, mədəni qəhrəmana hamilik edən obraza qədər gedib çıxır. Mərasim başçısı mərasimdən keçənin təcəssüm olduğu totem heyvandan əmələ gəlmişdir. Ancaq Qorqudu hansısa vahid totemlə əlaqələndirmək, çətin ki, düzgün ola. Ona görə ki, həmin obraz bu kimi çoxlu personajlardan yaranmışdır. Daimi dəyişən sosial vəziyyət miflərə yeni ünsür və təsəvvürlər daxil etmişdir. Mif konkret tarixi epoxanı inikas edən detalları özünə hopdurmuşdur (7, 52).

Şeirlərdə Dədə Qorqudun milli yaddaşa bağlılığı, bu yaddaşın başlanğıcı və əsas atributu kimi təənnüm olunması bu obrazın arxaik-mifoloji düşüncədəki semantikasını ilə tam təsdiq olunur. Azərbaycan qorqudşünası C.Bəydili yazır ki, etnososial yaddaşın qoruyucusu olan Qorqut Ata bir övliyadır. Görünməzlər dünyasından - «ğəibdən» - sakral sferadan dürlü xəbərlər söyləyə bilər. «Oğuznamə»də «Ğeybi Allahdan ğeyri kimsə bilməz» - deyilsə belə (8, 222). «Kitabi-Dədə Qorqud» eposunun ilk cümləsi elə Qorqudun qeyb ələmi ilə bağlılığını təsdiq edir: «Rəsul əleyhissəlam zəmanına yaqın Bayat boyından Qorqut ata diyərlər bir ər qopdı. Oğuzın ol kişi təmam bilicisiydi, - nə diyərsə, olurdı. Ğəibdən dürlü xəbər söylərdi. Həqq təala anın könlinə ilham edərdi...» (9, 31).

Lakin Dədə Qorqudun qeyb ələmi ilə bağlılığında islama zidd heç nə yoxdur. Çünki bu obraz islamdan çox-çox əvvəldir: «Dədə Qorqut ismi-əzəm oxuyanda da Tanrıya sığınır. O, «vilayət issi»dir, vəlilik və kəramət sahibidir. «Lakin bunu da İslam düşüncəsiylə deyil, çox əski türk inanışlarından çıxış eləyərək demək olar» (8, 222). C.Bəydili yazır: «Elmi ədəbiyyatlarda Qorqut atanın şəxsiyyəti, kimliyi haqqında çoxlu sayda fikirlər var. Folklor mədəniyyətinin dərin qatlarında daha arxaik quruluşlu olan kompleksə bağlana bilən bu mifoloji varlığı, tam anlatmayan, bəzən üst-üstə düşən və bir sıra hallarda da biri digərinə qarşı olan fikirlərin təxmini mənzərəsi belədir:

Dədə Qorqud: qədim mifoloji görüşlərlə bağlıdır; haqqında tutarlı tarixi qaynaqlar olmadığından onun tarixi və ya əsatiri şəxsiyyət olduğu bəlli deyil; bir el müdrikidir ki, getdikcə ümumiləşmiş rəmzə çevrilmişdir; əfsanəvi şəxsiyyət olması haqqında söhbətlər əsassızdır, Qorqut Ata tarixi şəxsiyyətdir; gerçək tarixi prototipini axtarmağa ehtiyac yoxdur; ehtimal ki, öz kökü ilə

mərasim hamisi obrazına bağlanır və b.k.» (8, 225).

Bu fikirlər bir həqiqəti təsdiq edir: Dədə Qorqud arxaik dövrün, mifoloji düşüncənin məhsulu olsa da, onun mədəniyyətdəki yeri təkcə mif və dastanlarla məhdudlaşmış qalmamışdır. Çünki Dədə Qorqud bir mifə, bir dastana sıgacaq qədər kiçik mədəniyyət hadisəsi deyildir. Onun izləri təkcə «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanı ilə məhdudlaşmır. Nəhəng türk dünyasının mədəniyyət tarixində bu ad əsas milli atributlardan, mədəniyyətin arxaik göstəricilərindən biridir. Qeyd edək ki, «Dədə Qorqud» motivlərinin müasir Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatına təsirindən danışarkən ilk növbədə Bulud Səhəndin yaradıcılığı diqqəti cəlb edir (Səhənd haqqında növbəti yarımfəsildə danışılacaq). N.Ələkbərli yazır ki, Doktor Cavad Heyətin və M.Fərzanənin «Kitabi-Dədə Qorqud» mövzularının təbliğində böyük xidmətləri olmuş, birinci epos haqqında silsilə məqalələr yazmış, ikinci eposu 1979-cu ildə Təbrizdə ərəb əlifbası ilə nəşr etdirmişdir. «Varlıq» jurnalında Azərbaycan şairi Qul Atanın Dədə Qorquddan bəhs edən məsnəvisi, «Dədə Qorqud» ədəbi-bədii jurnalında isə H.Ə.Ətəyi, S.Salman, H.Tərən, Eloğlu və başqa şairlərin «Kitabi-Dədə Qorqud»a həsr etdikləri şeirlər və mənzum parçalar çap olunmuşdur (10, 17).

«Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının müasir şeirimizə təsirindən danışarkən bir mühüm məsələyə də diqqət verməyin gərəkliyi ortaya çıxır. Bu, müasir şeirimizlə «Kitabi-Dədə Qorqud» şeiri arasındakı zamanları, poetik məkanları sındıran oxşarlıq, yaxınlıq, bəzən isə eynilikdir.

Dastanın şeiri, əslində, müasir şairlərimizi ovsunlayan sehrdir. İstər hecada, istərsə də sərbəst vəznə yazan şairlərimiz öz poetik zövqlərini bu dastanda həmişə tapmışlar. Dastanın şeirləri, xüsusilə sərbəst vəznə yazan şairlərimizə güclü təsir göstərməklə onların ilham qaynağına çevrilmişdir. Bunun səbəbi «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanı şeirlərinin özünəməxsus quruluşu - vəznə-qafiyə sistemidir. Müasir şairlərimiz üçün dastanın şeirləri sərbəst vəznin qədim dövrdə yaradılmış füsunkar və ecazkar nümunələri təsiri bağışlayır. Doğrudan da, eposdakı şeirlər öz formal quruluşuna görə sərbəst vəznə səsləşir. Ancaq bu işlə məşğul olan peşəkar alimlərin düşüncəsinə görə dastanda bizim poeziyamıza Avropa ədəbiyyatından gəlmiş sərbəst vəzn haqqında birbaşa danışmaq olmaz. Bu sahədə prof. T.Hacıyev (11; 12; 13; 14), prof. K.V.Nərimanoğlu (15, 22-29; 16; 17), prof. K.Abdulla (18), prof. C.Abdullayev (19), E.Əlibəyzadə (20, 258-268), K.Hüseynoğlu (21), M.Əliyev (22) və başqaları tədqiqatlar aparmışlar. Bu işlərdə eposun şeir hissəsinin özünəməxsusluğu göstərilməklə bərabər, onların müasir şeirin quruluşu ilə əlaqəsi məsələsinə də toxunulmuşdur.

Tədqiqatçılar üçün dastanın şeirləri zəngin bir mənbədir. Elə bir mənbə ki, türk şeirinin inkişaf tarixinin bütün məsələlərinin açarı elə bil ki, «Dədə Qorqud» abidəsindədir. Elə bundan dolayı K.Hüseynoğlu belə hesab edir ki, Azərbaycan şeirinin qaynaqlarının tədqiqi baxımından müasir Anadolu türklərinin, azərbaycanlıların, türkmənlərin və qaqauzların qədim əcdadları olan oğuzların yaratdıqları folklor ədəbiyyatı bizim üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb

edir. Bu ədəbiyyata daxil olan yazılı abidələr içərisində «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanı, Mahmud Kaşqarının «Divanü lüğət-it türk» əsəri və orta əsrlərdə yazılmış «Oğuznamə» kitabları xüsusi qeyd edilməlidir (21, 20)

Prof. C.Abdullayev «Dədə Qorqud» şeirinin qorqudşünaslar tərəfindən müxtəlif şəkildə qiymətləndirilməsinə toxunaraq yazır ki, onlar dastandakı poetik parçaları «sərbəst vəzn», bəziləri «qafiyəsiz şeir», «söyləmə şeir», «pə-rakəndə şeir», hətta «tirada», «alliterasiya» üzərində qurulmuş şeir adlandırmışlar (19, 93).

Prof. K.V.Nərimanoğlu da müasir şeirimizlə «Dədə Qorqud» şeiri arasındakı əlaqələrin poetikasına toxunaraq göstərir ki, biz müasir şeirin mütləq sistemi ilə «Kitabi-Dədə Qorqud»u açmaq istəyiriksə, bu yol bizi həmişə çıx-maza aparar. Bu mənada müxtəlif tədqiqatçıların «Kitabi-Dədə Qorqud» şeirini mənsur şeir, səcli nəsr sərbəst şeir, ritmik nəsr adlandırması ilə razılaşmaq olar. Çünki «Kitabi-Dədə Qorqud» boyları qədim Oğuz şeiridir. Elə şeir ki, Oğuz dillərinin sonrakı inkişaf mərhələlərində mənsur şeir, səcli nəsr, ritmik nəsr, (müasir poeziyadakı - Y.İ.) sərbəst şeir, ağ şeir məhz o qaynaqdan qopmuşdur» (17, 314). Yeri gəlmişkən, tədqiqatçı alim E.Əlibəyzadə dastanın nəsr hissəsinin ümumi ahəngini, musiqi tonunu yaradan müxtəlif vasitələri araşdıraraq ondan məhz mənsur şeir kimi bəhs etmişdir (20, 258-268)

Bu problemlə uzun illər ərzində ardıcıl məşğul olmaqda davam edən prof. T.Hacıyev belə hesab edir ki, «Dədə Qorqud kitabı»nın şeir texnologiyası lazımınca öyrənilməyib. «Kitab»ı müxtəlif dövrlərdə tərtib və nəşr edənlər onun mətnində müxtəlif miqdarda şeir nümunələri vermişlər. Ucdantutma şeir olan dastanın içində ara-sıra şeir görən bu şəxslərdən hərəsi bir-iki nümunə artıq verməklə əsərin boynuna, bir növ, minnət qoymuşlar» (13, 14). «Kitabi-Dədə Qorqud»da «ümumiyyətlə, nəsr yoxdur ucdantutma şeirdir və burada şeir heç nə ilə, daha dürüst olmayan bir şeylə (yəni nəslə - Y.İ.) növbələşə bilməz. Sadəcə, «Kitab»da şeirin iki şəkildə təzahürü var: epik - təsviri şeir, intensiv şeir. Hadisələrin, əhvalatların verilməsi epik-təsviri şeirlə gedir. Psixoloji gərginlik, fəal lirizm məqamlarında ritm nizama düşür, daha sürəkli olur» (11, 29). «Dədə Qorqud» şeiri öz paralelizm, heca sayı, alliterasiya, qafiyə, söz sırası, təzad, poetik sintaksis xüsusiyyətləri baxımından qədim Orxon-Yenisey kitabələri ilə səsleşir (12, 37-46). Dilşünas alim bu barədə son tədqiqatlarından birində yazır ki, «Dədə Qorqud kitabı» mətninin mənzum, ya mənsur olmasını hələ də mübahisə müstəvisinə çıxaranlar var. Bizim şəxsi qənaətimizə görə, «Kitab» şeir şəklinə yazılmışdır. Türk folklor şeirilə və orta əsrlər türk şeir nümunələri ilə dəfələrlə apardığımız müqayisələr nəticəsində bu qənaətə gəlmişik» (14, 3).

Ümumiyyətlə, bu məsələ barəsində fikir və mülahizələr çoxdur. Onların hamısına burada toxunmaq nə qədər maraqlı olsa da, bura qədər deyilən fikirlərin özü konkret nəticələr çıxarmağa imkan verir. «Kitabi-Dədə Qorqud» eposunun müasir Azərbaycan poeziyasına təsiri barədə sayı bilinməyən qədər şeirlərdən gətirə bildiyimiz bəzi nümunələr və elmi fikirlər əsasında düşün-

düklərimizi belə ümumiləşdiririk: Birincisi, «Dədə Qorqud» motivləri müasir Azərbaycan şeirində geniş yayılmışdır. Bu məsələ, bir-iki şair, yaxud bir-iki şeirlə məhdudlaşmayıb, müasir şeirimizin bizim keçən əsrdən başlayan və bugünə qədər davam edən tarixini, demək olar ki, bütövlükdə əhatə edir. Bu dövrdə stalinizm repressiyalarından irəli gələn bəzi fasilələr olmuşsa da, «Dədə Qorqud» ruhu ürəklərdə yaşamaqda davam etmiş, repressiyalar aradan qalxdıqdan sonra həmin ədəbi ruh böyük coşqu ilə ədəbi mətnlərdə öz ifadəsini tapmışdır. İkincisi, müasir Azərbaycan poeziyasında gerçəkləşmiş «Dədə Qorqud» motivləri üzərində aparılmış müşahidələr göstərir ki, eposun XX əsrin birinci yarısında çap olunaraq Azərbaycan cəmiyyətində yayılmasının, tədqiq və təbliğ olunmasının onun müasir ədəbiyyatda öz əksini tapmasında nə qədər böyük rolu olsa da, burada elmi nəzərlərdən kölgədə qalmış bir cəhət də vardır. Bu, Azərbaycan ədəbi-estetik düşüncə tarixində həmişə var olan «Qorqud poetik ruhu»dur. Dastanın şair və yazıçılarımızın ruhuna yol açmasının tarixi onun çap olunma tarixi ilə başlanmır. Əslində, «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının çap olunub cəmiyyətdə məşhurlaşması milli yaddaşımızda həmişə var olmuş «Dədə Qorqud» ruhunu oyatdı. Üçüncüsü, «Dədə Qorqud» motivləri Azərbaycan poeziyasında iki əsas ifadə planında gerçəkləşmişdir: açıq ifadə planı və gizli ifadə planı. Birinci ifadə planı şeirlərdə özünü açıq-aydın göstərən «Dədə Qorqud» obraz, motiv, ideya, amal, əqidə, simvolları və s. poetik fiqurlarda reallaşmışdır. Bunlar «Qorqud» milli yaddaşı ilə açıq gözlə görünən tellərlə bağlanan şeirlərdir. İkinci ifadə planında isə biz şeirlərdə «Dədə Qorqud» motivlərini açıq şəkildə görmürük. Belə şeirlərdə eposun obrazlarına, süjet və motivləri ilə bağlı elementlərə və s. dərhal rast gəlinmir. Yəni bu şeirlər zahiri planda eposla sanki bağlanmır. Lakin həmin şeirlərin ruhunda bir «Dədə Qorqud» doğmalığı var. Yəni «Kitabi-Dədə Qorqud» bu şeirlərin ruhunda, mayasında, belə demək mümkünsə, poetik yaddaşında yaşayır. Bunlar «Qorqud» milli yaddaşı ilə gözəgörünməz tellərlə - simvolik işarələrlə bağlanan şeirlərdir. Dördüncüsü, müasir Azərbaycan şeiri öz poetik strukturu etibarilə «Kitabi-Dədə Qorqud» şeirinin poetikası ilə bağlıdır. Bu bağlılıq iki üsulla gerçəkləşmişdir: 1. Şairləri «Dədə Qorqud» eposunun şeir strukturu – heca vəznə ilə sərbəst vəznin qovuşması vəcdə gətirmişdir. Bu yolla eposun şeir «texnikası», onun ayrı-ayrı ünsürləri, bədii nitq-deyim fiqurları, məcazi işarələr və s. müasir şeirə gəlmişdir. 2. Müasir Azərbaycan şeiri öz poetik ruhu - bədii yaddaşı etibarilə «Kitabi-Dədə Qorqud» şeirinə bağlıdır. «Dədə Qorqud» şeiri müasir Azərbaycan şeirinin dünəni - tarixidir. Onlar vahid poetik düşüncənin ayrı-ayrı mərhələləridir. Bu cəhətdən müasir şeirin bütün poetik texnologiyası öz kökləri etibarilə «Dədə Qorqud» şeirinə bağlanır.

Beşinci, «Dədə Qorqud» motivlərinin müasir Azərbaycan şeirində necə inikas olunmasının buradakı tədqiqi ortaya mürəkkəb və çoxplanlı məsələləri çıxarır. Bu problem öyrənilməyə təkan gətirən əvəzinə, daha da mürəkkəbləşir, ortaya yeni-yeni məsələlər çıxır. Demək, eposun çağdaş şeirə təsiri ayrıca elmi problem kimi öyrənilməlidir. Məsələnin burada bir yarımfəsil həcmində qoyu-

luşu bu problemin yalnız müəyyən kardinal məsələlərini, problematik tərəflərini əhatə etməklə tədqiqatın həcmnin, məqsəd və vəzifələrinin verdiyi imkanı əks etdirir.

#### ƏDƏBİYYAT

1. Dilsuz. Beşik nəğməsi / Qorqud ədəbiyyatı (bədi əsərlər). Bakı: Öndər, 2004, s. 365
2. Vəfalı A. Nəfəsim gəldikcə (şeir) / Vəfalı A. Bəlkə, ondan öyrənmişik (şeirlər və poemalar). Bakı: Yazıçı, 1979, s. 31-32
3. Ələkbərli M. Hanı bu xalqın yaddaşı? (şeir) / Ələkbərli M. Gözümdə ağlayan bulud. Bakı: Gənclik, 1992, s. 9-11
4. Əliyeva G. Çağdaş poeziyada «Dədə Qorqud» notları // Naxçıvan Dövlət Universitetinin «Elmi əsərləri», 1998, № 2, s. 58-62
5. Həşimli H. Azərbaycan yazılı ədəbiyyatında «Kitabi-Dədə Qorqud» motivləri // Naxçıvan Dövlət Universitetinin «Elmi əsərləri», 1998, № 2, s. 56-58
6. Басилов В.Н. Коркут / Мифы народов мира. В 2-х томах. Том 2. М.: Советская энциклопедия, 1982, с. 5
7. Басилов В.Н. Культ святых в исламе. М.: Мысль, 1970, 144 с.
8. Bəydili (Məmmədov) C. Qorqud Ata / Dədə Qorqud kitabı. Ensiklopedik lüğət. Bakı: Öndər, 2004, s. 221-229
9. Kitabi-Dədə Qorqud / Tərtib, transkripsiya, sadələşdirilmiş variant və müqəddimə F.Zeynalov və S.Əlizadəninidir. Bakı: Yazıçı, 1988, 265 s.
10. Ələkbərli N. «Kitabi-Dədə Qorqud» Azərbaycan ədəbiyyatında // «Azərbaycan» jur., 1999, № 9, s. 13-17
11. Hacıyev T. Orxon dastanlarının şeir sənətkarlığı / Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər. XV kitab. Bakı: Səda, 2004, s. 3-54
12. Hacıyev T. Orxon-Yenisey kitabələri: janr xüsusiyyətləri // «Dədə Qorqud» jur., 2004, № 1, s. 29-47
13. Hacıyev T. «Dədə Qorqud dünənimizin keçmişidir» // «Dədə Qorqud» jur., 2004, № 2, s. 12-16
14. Hacıyev T. Bir daha «Dədə Qorqud kitabı»nın şeiri haqqında // «Dədə Qorqud» jur., 2005, № 1, s. 3-16
15. Vəliyev K.N. Azərbaycan dilinin poetik sintaksisi. Bakı: ADU, 1981
16. Vəliyev K.N. Bir daha «Dədə Qorqud» şeirləri haqqında / «Azərbaycan» jur., 1986, № 11, s. 172-176
17. Nərimanoğlu K.V. Şeir və nəsr / Dədə Qorqud kitabı. Ensiklopedik lüğət. Bakı: Öndər, 2004, s. 310-315
18. Abdulla K. «Dədə Qorqud» şeirləri // «Azərbaycan» jur., 1980, № 7, s. 152-157
19. Abdullayev C. «Dədə Qorqud»dakı şeirlər barədə... / «Kitabi-Dədə Qorqud» - 1300. Filoloji araşdırmalar. IX kitab. Bakı: AAMM, 1999, s. 92-102
20. Əlibəyadə E. Kitabi-Dədə Qorqud. Bakı: Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi, 1999, 332 s.
21. Hüseynoğlu K. Azərbaycan xalq şeirinin qaynaqları və inkişaf yolları / Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi poetikası. II kitab. Poetik fikrin təkamülü (məqalələr toplusu). Bakı: Elm, 2006, s. 19-60
22. Əliyev M. Dədə Qorqud şeiri // «Azərbaycan müəllifi» qəz., 1999, 16-22 dekabr.

## «КИТАБИ ДЕДЕ КОРКУД» И СОВРЕМЕННЫЙ АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ СТИХ

Е.Н.ИСМАИЛОВА

### РЕЗЮМЕ

Современный азербайджанский стих по своей поэтической структуре связан с стихотворной поэтикой «Китаби Деде Коркуд». Эта связь реализуется двумя способами:

1. сочетание силлабического и свободного стихов – стихотворная структура эпоса «Деде Коркуд» - восхищала поэтов. Таким образом, стихотворная «техника» эпоса, его отдельные элементы, фигуры художественной речи, метафорические знаки и др. проникали в современный стих;

2. современный азербайджанский стих по своему поэтическому духу, художественной памяти связан со стихом «Китаби Деде Коркуд», являющимся его прошлым, историей. Они представляют собой отдельные этапы единой поэтической мысли. В этом плане не вся поэтическая технология современного стиха корнями связана со стихом «Деде Коркуд».

**Ключевые слова:** «Китаби Деде Коркуд», эпос, модерн, поэзия

## “KITABI-DEDE GORGUD” AND THE MODERN AZERBAIJANIAN VERSE

Y.N.ISMAYILOVA

### SUMMARY

The poetic structure of the modern Azerbaijanian verse is connected with the poetics of “Kitabi-Dede Gorgud”. This connection is realized in two ways:

1. The poetical structure of the epos “Kitabi-Dede Gorgud” – the combination of syllabic and free verses - delighted poets. By such ways the poetical “technique” of the epos, its elements, figures of the artistic speech, metaphorical signs and others penetrated the modern verse.

2. The modern Azerbaijanian verse by its poetical spirit, artistic memory is connected with the verse of “Kitabi-Dede Gorgud” which is its past, its history. They are separate stages of the common poetical idea. In this plan, the whole poetical technique of the modern verse by all its roots is connected with the verse of “Dede Gorgud”.

**Keywords:** “Kitabi-Dede Gorgud”, epos, modern, poetical